

Budaörsre vitték és három sírba újratemették őket. Mindet német katonaként. Ha tudják, hogy '44-ben együtt temettük a németet az oroszsal, a románnal, a magyarral, akkor se lehetett volna másképp. Mert hogyan választhatták volna szét a csontjaikat, ha ötvenhat évvel korábban mi sem tudtuk megkülönböztetni őket? És ha tudják, hogy ki melyik nációhoz tartozik, hová tették volna azt, aki nem az övék? Egyáltalán, minek kellett háborgatni őket, fel nem foghatom!

A fejfákra ismeretlen német katonát írtak, egy kivétellel. Mivel Johann Munzert a református temetőben nem találták, feltételezték, hogy '44-ben át lett temetve a többiekhez, a közös sírba. Az egyetlen személyes tárgyat, az ezüst karkötőt neki tulajdonították, a belegravírozott keresztnevekkel azonban nem tudván mit kezdeni, a nevét Johannról Hans Adam Wilhelm Munzertre cserélték.

Hogy ki nyugszik Hans Adam Wilhelm Munzert neve alatt a budaörsi német katonai temetőben, soha nem tudhatja meg senki. Az igazi Johann Munzert azonban ma is itt van, a mi református temetőnkben, a húgom és a sógorom alatt, engem pedig el se tudom mondani, mennyire nyomaszt, hogy miközben van neve és sírja annak az embernek, velem együtt el lesz temetve örökre.

Az igazságot már csak én tudom, a többiek mind elmentek. Nem ítélek meg senkit, és bennünket sem ítélhet meg senki semmiért. Mégis, ugyanaz a nyomasztó, rossz érzés fog el mindig, ha azokra az időkre és az enyéimre gondolok, mert részese és tanúja voltam mindennek, és én is közülük való vagyok.

Sajó László

GU'LAXYPAN

Bolondos önarckép. 1932. Ceruza

A tébolyda szabad udvarán
levegőzni idefektettek,
földübörgött Na'Conxypan,
hirtelen lett csend bennem.

És elhagytam Na'Conxypan,
pedig, jaj, nagyon vigyáztam
virágait – zajong, silány!
Most itt élek Gu'Laxypanban.

Na'Conxypan ott van Japán
és a Hold között, lebeg,
a Holdon túl Gu'Laxypan.
Itt nincsenek emberek.

Holdon túl, a Földön innen.
Künn az úrben, éjszakában.
Vézna mellkasomban, itt benn.
Nincs Isten Gu'Laxypanban.

Fű lépte, fák zizegése.
Fény, finom pókvelő remeg.
Nincsen ő, se te, és én se.
Ezt nem én mondom senkinek.

Gu'Laxypanban hull a hó.
A testek lélekért állnak
sorba a csupasz udvaron,
új vászon egyenruhában.

Fekszem égrenyílt szemekkel,
nem látok, hallok, nem beszélek.
Nincs nappal, éjjel, este, reggel.
Vagyok halott virágtenyészet.

Alszom. Eszem ételeket.
Italt iszom. Mindent megkapok.
Fehérneműt. Vételezek
40 ív fehér papírlapot.

Nap süt. Szél fúj. Eső csorog.
Hó hull. Csönd van. Az ég dörög.
Beszűkült szemmel rajzolok
levegőbe papír fölött.

Én rajzolom a levegőt.
Szempilláim satírozzák.
Nem bújhat el szemem elől
az érintetlen valóság.

Ott a valóság, hol a titka.
Messzire, a semmibe, tükörbe nézek.
Nincsen szükségem koloritra.
Papírra pókvelőt kenek, agymézet.

Nincs ősz, tél, tavasz, nyár. Fehér
a lap. Ősztéltavasznár van.
Egy vonal. Minden összeér.
Sír fölsír Gu'Laxypanban.

Párnám alatt rongyos hócipő.
Bal szemem rajzol. A jobban
üres vászon. Nézem, ki jó
ropogó rokokócukorhóban.

Dido ilyenkor jött az esőáztatta kertbe.
Tavaszi reggel félelme, ha látom,
száján lila szederindaférgék tekeregnek,
egy alma, fél élet, fél halálom.

Félig állat, félig idióta,
bűdös patkánylyukamból néha följevök,
élhetetlen tuskó, időtlen idő óta
saját nyelvemen verseket rőfögök.

Forgant Gyökzemoj Ting Barkos
Hojk Lohbajlek Hicol Rikhxy
Hukk Porgentő Zong Körg Jankos
Pipioyx Tajmol Dorc Firx Bi

Félreeső kerti padon
feje alá gyúrt kabátomon
egy múltény elaludt a napon.
Ő a legjobb barát, rokon.

Árnyékok kontúrjaival
rajzoló. Ceruzafény, látszik,
sötét. Jön a múltény, kitakar.
Kit keres, mit akar? Gulácsyt.

Már nagyon vártuk jöttüket!
Kezet fogok. Nem érdekel.
Tapogatom. Törött üveg.
A kép nem. Csak a képkeret.

Ohó, Mester, a felszínek!
Hájpgombóc államtitkár.
A felszínek! Ki érti meg?
A pénztárcákat nyitják.

Ezer koronára volt pénz.
Katalógus. Kánon. Listák.
Ne képét, a bolondot nézd!
Súgnak, búgnak a szinyeisták.

Homlokukon izzadságbabér.
Szalonnemzeti csinálmány-
kép. Mennyi a vászon, annyit ér.
Nekem nem kell ecset, se állvány.

Színek, nem illusztrációk.
A kép nem, csak két kezem festékes.
Ez a bolond Gulácsy volt?
Szirupos. A halál is édeskés lesz.

A halál íze? Édeskés.
Éles élet, Gu'Laxypan!
Ceruzavonal, éles kés.
Fogvacogva hómarcipán.

Tébolydakerti kanyargós utakon,
rejtett, csalafinta agytekervényen,
bonctani pince hulláin kutatom
az életet a halálban keresgélem.

Lángoló szurokban kell égni a
testnek! Ma holttámasztás van. A tűzbe!
Tearózsatestű Aurélia!
Neve gombostűvel talpára tűzve.

Porcelánbaba. Forma. Hűlt alak.
Redős bíbor virág a bádogasztalon.
Földből támadó tüzes sün harap
ágyékába. Türelmes modell. Rajzolom.

A kiosztott 40 ívre
rajzoló, jaj, 50 éve,
hó hull, fehéret fehérre,
kiguvad szemem fehérje.

Holnap meghalok. A hóhér
hajnalban állít a fához.
Ki sír egy földalávalóért?
Feltámad a szél. Halált hoz.

Fűben virágbogár vár rám.
Lépek. Vér a lepedőmön.
Beissza arcom a párnám.
Az ég vásznára kenődöm.

Elkészült a kép. Ez itt, az ott.
Feküdj, ki vagy, veled megyek.
Csak még idesatírozok
egy utolsó lehelletet.

Szív leáll, az agy zihál és exitál
bolond Gu'Laxypan-i piktor.
Holdon túl, Földön innen Gu'Laxypan.
Az ég alján kriksz-kraksz, a szignóm.

A szövegben Gulácsy Lajos szavai, mondatai.

Ébli Gábor

MIGRÁCIÓS MŰVÉSZET

Húszéves Berlin új kortárs művészeti intézményrendszere

A berlini Nationalgalerie negyven év alatti alkotók számára meghirdetett díjának döntő fordulójába bejutott négy művész közül 2009-ben hárman külföldről jöttek. A szervezők közel százötven szakembertől kértek ajánlást művészekre, s ezt egy első zsűri rostálja. Az ideai döntnökök maguk is a nemzetközi hozzáállást sugallják: az öt kurátorból csak ketten németországiak, s ők sem berliniek. Az általuk kiválasztott négy művész szerepelt a „short list” kiállításon 2009 őszén.

A végső döntést egy másik zsűri hozta; ezzel próbálják meg csökkenteni annak a lehetőségét, hogy a kurátorok a kedvenceiket segítsék sikerhez. A második zsűriben Berlin, szűkebben a Nationalgalerie már két fővel képviselteti magát.¹ A legfiatalabb zsűritag negyven, a legidősebb ötvenegy éves; alkotók és bírálók közös vonása a fiatalos, nemzetközi jelleg.

A fődíj ötvenezer euró, s széles nyilvánosság jár hozzá. Az összeg feléért a nyertes egyik munkáját veszi meg a Nationalgalerie; a szelekciónak erős szimbolikus üzenete van a vezető német modern és kortárs művészeti közgyűjtemény gyarapítási politikáját illetően. A díj elvárása a szokatlan, eredeti, provokatív, akár sokkoló jelzőkkel írható le. Kockázatos pályázatokat várnak, a művészet legfőbb értékeként a bátor és fantáziadús komponálást sugallják. Ez nem ellentmondásmentes vállalkozás. Felveti a kérdést, nem az angolszász terminológiában a „shock of the new” egymást követő szériájaként definiált modernizmus szelleme él-e még tovább, ami azt a művészetelméleti belátást kínál

¹ Rajtuk kívül a svéd Daniel Birnbaum az ideai Velencei Biennálé biztosaként, egyúttal a frankfurti Städel-schule rektoraként, Sam Keller a bázeli Beyeler Alapítvány igazgatójaként, míg Christine Macel a Centre Pompidou főkurátoraként kapott megbízást.